

Jerzy Józef Kopec

"Treści uczestnictwa we Mszy Świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich : Niedziele Wielkiego Postu i Paschy", Adam Durak, Piła 1992 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 31/1, 202-205

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jemnice, a także stanowią wyzwanie dla duszpasterzy, którzy przez sprawowanie tego misterium pragną stworzyć duchowe środowisko dla formacji eklezjalnych wspólnot i pastoralnej aktywizacji samych Kościołów lokalnych.

Jerzy Józef Kopec CP

Adam Durak SDB, *Treści uczestnictwa we Mszy Świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich (Niedziele Wielkiego Połtu i Paschy)*, Piła 1992, s. 174.

Rozpoznanie waloru teologicznego formuł i tekstów Służby Bożej zreformowanej dzięki inicjatywie II Soboru Watykańskiego stanowi jedno z istotnych zadań naukowej aktywności każdego liturgisty. Zarówno nowy kształt zreformowanej liturgii rzymskiej, jak jej treści w swojej odnowionej postaci, stały się wielkim impulsem dla ożywienia duchowego Kościoła katolickiego oddziałując także stymulując w duchu ekumenicznym na zainteresowania kultowe innych wspólnot chrześcijańskich. Osiągnięciem reformy liturgicznej było odkrycie waloru teologicznego samych tekstów liturgicznych i odwołanie się do nich podobnie jak do samych sposobów celebracji jako fundamentu ewangelizacji, formacji i kształtowania współczesnej duchowości. Mimo bowiem wprowadzenia do życia kultowego Kościoła języków narodowych i przereformowania licznych jej formuł pozostaje nadal liturgia tajemniczym misterium, wymagającym specjalnej mistagogii i katechezy jej uczestników. Tego rozpoznania domagają się zwłaszcza modlitwy liturgiczne, zaczerpnięte ze skarbca biblijnego i patrystycznego oraz eucharystii późnoantycznej i średniowiecznej. Wymagają one przetransponowania ich formy literackiej i sensu teologicznego na języki narodowe oraz odczytania duchowego i karygmatycznego waloru tych tekstów w duchu mentalności współczesnych chrześcijan. To zadanie zgłębiania tekstów liturgicznych, lektur i znaków przez rozpoznanie ich waloru teologicznego i duchowego stanowi główny trend badawczy recenzowanej tu rozprawy habilitacyjnej ks. Duraka.

Zrealizowany w studium tok myślenia teologicznego wskazuje jak zreformowane teksty i obrzędy mszalne wyrażają wiarę współczesnego Kościoła, która objawia się m.in. również w jednolitym sprawowaniu ofiary eucharystycznej i sakramentów. Same zaś teksty współczesnej liturgii i powiązane z nimi znaki, gesty, postawy i czynności stają się świadkiem Objawienia Bożego zawartego w kerygmie sprawowa-

nego kultu według znanego adagium „*ut legem credendi lex statuat supplicandi*”. Tok tego rozumowania jest oparty także na świadomości, że liturgia winna być zawsze rozpatrywana w kontekście ekonomii zbawienia. Posiada bowiem ona strukturę chrystologiczno-trynitarną, ponieważ jest skutecznym znakiem zbawienia dokonującego się przez Chrystusa w Duchu Świętym. W misterium tego spotkania Boga ze swoim stworzeniem uczestniczą ludzie, aniołowie, święci i cały kosmos.

Odwołując się do osiągnięć metodologicznych w zakresie studium formuł i tekstów liturgicznych takich autorów jak: C. Vaggagini, S. Marsili, S. Neunheuser, M. Augé, A. M. Triacca, F. Nakagaki czy B. Farina, dokonał ks. Durak uściślenia w kryteriach metodologicznych, koncentrując swoją uwagę jedynie na formułach euchologicznych mszału rzymskiego zatwierdzonego przez papieża Pawła VI, a w wersji polskiej znanego z edycji „Pallotinum” w Poznaniu z r. 1986. Księga ta zawiera m.in. teksty euchologiczne, które są przykładem liturgicznych formuł chrześcijańskiej modlitwy. Te sformułowania modlitewne, stanowiące żywe świadectwo wiary Kościoła, czerpią swoją inspirację z Pisma Świętego i chrześcijańskiej praktyki modlitewnej. Stanowią one zwerbalizowane świadectwa przeżycia Chrystusowej tajemnicy zbawienia w oparciu o medytowane Słowo Boże przez ludzi wiary i twórczej charyzmy, odkrywając Boga ich zbawiającego w przestrzenno-czasowym doświadczeniu kultu chrześcijańskiego. Tak więc „*euchologiczny depozyt wiary*” zawarty w nowym mszale prezentuje nam z jednej strony „*misterium salutis*”, a z drugiej ukazuje sytuację egzystencjalną człowieka wiary żyjącego w świecie. Dzięki tekstom euchologicznym możemy odczytać udział człowieka wiary w zbawczym planie Boga, zrealizowanym przez Chrystusa i przedłużającym się w naszym uświęceniu, które także stanowi dar łaski związanej z odpowiedzią człowieka na wezwanie kochającego Ojca.

Uczestnicy Eucharystii nazywani w formułach mszalnych ludźmi odrodzonymi i odnowionymi dzięki przemieniającej mocy Ducha Świętego mają czynnie, świadomie i wewnętrznie włączać się w sprawowanie misterium budując własny program życiowy ucznia Pana, który doświadczył spotkania z żywym Chrystusem.

W swojej rozprawie dokonał ks. Durak określonego wyboru źródeł i uściślenia podjętej problematyki badawczej. Przedmiotem studium jest bowiem nie cały skarbiec formuł euchologicznych mszału, ale treści tekstów modlitw prezydencjalnych duchowego centrum misterium Chrystusa w roku liturgicznym, jakie stanowią niedziele okresu przygotowania Paschy czyli Wielkiego Postu oraz samego czasu Paschy. Te formuły echologii mniejszej, odznaczające się tematycznymi i treściowymi związkami, przeanalizowano tu pod kątem uczestnictwa

wspólnoty i poszczególnych wiernych w celebrowanym Misterium Chrystusa i Kościoła, jakim jest Ofiara Mszy Świętej. W trzech kolejnych częściach problemowych rozprawy, ukazanych przez dobrane syntagmy, dokonano analizy strukturalno-semantycznej treści kolekt, modlitw nad darami i formuł pokomunijnych, akcentując sam ich walor teologiczny oraz sposoby i wymiary uczestnictwa w celebrowanym misterium. I tak pierwszy rozdział studium (s. 33—74), zatytułowany: „*Podążając za zwycięskim Pasterzem*” określa czas kompozycji tekstów ich znaczenie werbalne i związki z kontekstem celebrowanej tajemnicy. Uwzględnia się tu aspekt biblijny, teologiczny i literacki terminu uczestnictwa i semantyczne związki każdego słowa tworzonej syntagmy. Rozdział drugi (s. 75—108), zatytułowany: „*Obchodzimy Pamiątkę Najświętszej Wieczery*”, bazując na wynikach podjętych analiz strukturalno-semantycznych, ukazuje historiozabawczą perspektywę uczestnictwa w dokonującym się zbawczym misterium Mszy Świętej. Omówiono tu zarówno różne wymiary uczestnictwa w świętej Tajemnicy, a także wskazano na pełny wykaz uczestników wspólnoty liturgicznej oraz ich sposoby udziału w celebracji eucharystycznej. Wreszcie w rozdziale trzecim (s. 109—146), zatytułowanym: „*Aby działała w nas moc Ducha Świętego*”, podano modele praktycznego uczestnictwa we Mszy Świętej, nie pomijając przy tym szczegółowych postaw i duchowych predyspozycji, jakimi w świetle tekstów euchologiiwnych, powinien odznaczać się każdy uczestnik celebracji eucharystycznej.

Trzeba z uznaniem stwierdzić, że dokonane w pracy ustalenia posiadają znaczne walory naukowej oryginalności w penetrowaniu skarba modlitwy liturgicznej, cennej ilustracji doktryny chrześcijańskiej oraz żywego źródła mądrości, pobożności i duchowości Kościoła. Bogactwo tego materiału teologiczno-liturgicznego zostało tu przez Autora wszechstronnie przeanalizowane z zastosowaniem właściwych zasad metodologii, dobrze przystających do obróbki formuł euchologiiwnych. Poprawne są same operacje „dekompozycji” modlitw, tworzenia syntagm wokół terminu przewodniego ze słów każdej modlitwy i wreszcie zgrupowane istotnych treści znaczeniowych, którego dojrzalym wyrazem stał się m.in. słownik wyrazów i treści teologiczno-liturgicznej uczestnictwa zamieszczony w aneksie rozprawy (s. 152—166). Nie mniej znaczące mogą okazać się implikacje pastoralno-katechetyczne dysertacji, wskazując na bogatą zawartość teologiczną formuł euchologiiwnych i postulowaną przez nie różnorodność uczestnictwa w celebracji Mszy Świętej. Mogą być one uwzględniane przy kształtowaniu nowych modeli życia liturgią w Kościele. Tak więc efekty tego studium mogą być wykorzystane nie tylko w teorii badań liturgicznych i kształtowaniu żywych celebracji, lecz okazują się przydatne w szeroko po-

jętej mistagogii katechetycznej, homiletycznej i duchowej wspólnot chrześcijańskich.

Na kanwie wspomnianych tu walorów rozprawy można jednak myśleć o dalszym jej pogłębieniu i korekcie. Dyskusyjny jest problem, czy źródło samej dysertacji należało ograniczyć do polskiej wersji mszału rzymskiego, a nie oprzeć się w analizach na łacińskiej edycji typicznej, poszerzonej niekiedy nawet o genetyczną bazę formuł (dawne źródła eucharystii) oraz o tłumaczenia w innych językach europejskich. Sprawa ta jest o tyle zasadna, że polski wariant mszału cechuje czasem zbyt ni serwilizm i jednostronność w przekładach formuł łacińskiego oryginału eucharystycznego. Zawężeniem problematyki wydaje się także ograniczenie bazy analizowanych tekstów eucharystycznych do formuł niedzielnych czasu przygotowania i święcenia Paschy. Jak wiadomo, teksty codziennej liturgii tego okresu są także organicznie związane z jego przewodnimi ideami teologicznymi, co mogłoby przy szerszej bazie źródłowej doprowadzić do wzbogacenia samych osiągnięć książki. Wreszcie w studium dostrzeżono pewną ilość drobnych uchybień edytorskich, które wprawdzie można uznać za nieistotne, ale winny się one znaleźć w erracie książki, której, niestety, pozycja nie posiada.

Formuły eucharystyczne nowego mszału rzymskiego stanowią ważne świadectwo wiary Kościoła i są wezwaniem dla chrześcijanina, by uczestnicząc w liturgii Mszy św. aktywnie współdziałał w budowaniu wspólnoty z Bogiem i ludźmi przez ducha dialogu, wewnętrznej przemiany, prawdziwego przyłgnięcia do Boga, a nade wszystko postawę służby i ofiarnej miłości. To właśnie w Eucharystii dokonuje się na co dzień budowanie Kościoła Zmartwychwstałego Chrystusa i kształtowanie ducha Jego uczniów. Dlatego duch paschalnej radości, serdeczności, ludzkiego ciepła i jedności winien wyróżniać uczniów Pana, gdy gromadzą się na „modlitwę i łamanie Chleba”.

Jerzy Józef Kopeć CP

Ks. Marian Graczyk SDB, *Francuska teologia rzeczywistości ziemskich. Próba retrospekcji i reinterpretacji*, Warszawa 1992, ss. 579.

W obrębie doktryny Kościoła Powszechnego problematyka rozprawy dotyczy refleksji teologicznej okresu przedsoborowego, soborowego i posoborowego. Autor orientuje się doskonale w historii procesów rozwoju aktualnej myśli teologicznej. Wkraczając aktywnie na obszar funkcjonujących ujęć teologicznych nie czyni tego z pozycji kontro-